

ščaja vsak četrtak
in velja s poštnino
vred in v Mariboru s
pošiljanjem na dom
na cele leta K 3.—
na pol leta „ 2.00
na četrt leta „ 1.30

Naročnina se pošilja
upravnštvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Določniki katol. ti-
slovnega društva do-
ljujejo list brez po-
sobne naročnine.

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Pesemski list dobí
se v tiskarni in pri
gospodu Kevah-u na
velikem trgu po 10 A.

Rekopis se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 12 h, dvakrat 15 h,
trikrat 24 h.

Štev. 25.

V Mariboru, dne 23. junija 1898.

Tečaj XXXII.

Slovani v zlati Pragi.

Oči vseh Slovanov so se obračale pre-
tekle čni v zlato Prago. Tam so se zbrali
odposlanci vseh plemen velikega slovanskega
naroda, da proslavijo z brati Čehi stoletnico
rojstva jednega največjih in najslavnejših
sinov češke domovine, Frančiška Palackyja.

Frančišek Palacky si je pridobil za Čehe
na prosvetnem in političnem polju neven-
ljivih zaslug. Da povzdigne svoj narod na
odlično stopinjo človeške omike, bil je glavni
smoter vsega njegovega pisateljstva in de-
lovanja. Z zgodovinskimi spisi je odkrival
svojim rojakom slavno preteklo zgodovino
češkega naroda ter jih vspodbujal k delav-
nosti, ki je jedini pravi porok velikosti vsa-
kega naroda. Z ustanavljanjem prosvetnih
zavodov, podjetij in časopisov je ponujal
narodu priliko, da se izobraža in povspenja
do višje omike. Na političnem polju pa se je
potegoval za enakopravnost vseh avstrijs-
skih narodov, kajti le enakopravnost omo-
gočuje vsakemu narodu prosto razvijanje
njegovih sil in zmoglosti.

Velikanu Palackyju so veljale zadnje
slavnosti v kraljevi, zlati Pragi. Rus in Poljak,
Slovenec in Hrvat, Srb in Bolgar, vsi so
prihiti v srce češkega kraljestva, da z brat-
skim narodom českim obhajajo spomin slav-
nega moža. Cela Slavija se je klanjala neu-
morno delavnemu duhu velikega Palackyja...

Ko so se različni bratje slovanskega
naroda znašli ob tej priložnosti v krasni
Pragi, zaplamtela je v njih srcih zopet moč-
nejše bratska ljubezen. Bolj živo kakor kedaj

jim je stopila pred dušo resnica, da so vsi
sinovi matere Slavije, da so si bratje, da se
morajo torej tudi ljubiti kakor bratje. In
zato so bile slavnosti v čast Palackyju za-
jedno tudi slavnosti slovanske uzajemnosti.

Slovenci, ako se sami sebe ljubimo, se
moramo navduševati za uzajemnost slovan-
skih narodov. Z uzajemnostjo stojimo in pa-
damo. Ako Čehi, Poljaki in Hrvati v odlo-
čilnem trenutku pri rešitvi jezikovnega vpra-
šanja pozabijo na nas Slovence, potem je
slovenski narod izgubljen, njegov obstanek
uničen. Kakor hitro smo zapuščeni od svojih
slovanskih bratov, razlilo se bo nemško in
italijansko morje po naših livadah in tratah
ter preplavilo domovino slovensko.

S srčnim veseljem zri smo torej pre-
tekle dni v Prago, kjer se je na novo skle-
pala slovanska ljubezen, kjer se je zopet
oživila slovanska uzajemnost. Da bi ta
čustva v srcu slovanskih narodov ne zaspala,
ampak se vedno bujnejše razvijala, to je
želja ubogega in zatiranega slovenskega
naroda!

Avstrijsko-ogrška nagodba.

(Konec.)

IV.

2. O novem užitninskem davku.
Kakor je znano, plačujemo zraven zemljišč-
nega, hišnega davka, davka od hiš, prostih
staraninske dače, zraven pridobitnega davka
in dohodarine, torej zraven peterih davkov
še takozvani užitninski davek, in sicer od

žganja, vina, piva, mesa, sladkorja, petroleja
in še drugih potrošnih stvari. Kako visok
naj je ta davek, določi se skupno. Po vla-
dinem načrtu nagodbe namerava se ta davek
povišati in sicer pri žganju od 35 oziroma
45 kr. na 50 oziroma 60 kr. za liter, pri
pivu toliko, da bi postal liter za 2 kr. dražji,
pri sladkorju pa kilogram za 6 kr.; in na-
zadnje pri petroleju toliko, da bi se namesto
2 gl. oziroma 2 gl. 40 kr. plačevalo od meter-
centa 3 gl. 50 kr. Vladi se vidi potrebno
pri imenovanih čveterih stvareh povišati
davek, da, kakor pravi, pomnoži državne do-
hodke, zboljša finančni položaj kraljestev in
dežel in tudi položaj dotičnih kmetijskih in
trgovinskih podjetij in obrtov. Državne do-
hodke je treba zvišati, ker se hočejo urad-
nikom in častnikom zboljšati plače, ker je
pri davčnih uradih treba nastaviti več ljudi
in ker so vsled novega civilnopravnega
reda pri sodiščih postali troški večji. Kako
pa misli vlada zboljšati po novem davku
denarne razmere posameznih dežel in položaj
dotičnih podjetij in obrtov? Od 50 milj., ki
bi jih odslej na leto več dobivala, odkazala
bi deželam 10¹/₂ milijona, katera svota bi
se imela pravično razdeliti; Štajarska bi
potemtakem dobivala na leto iz državne bla-
gajnice 567.400 gl. Lep denar; ali vladi se
ni treba zahvaljevati zanj, kajti dežele bi za
ta dar morale se odpovedati nakladam na
žganje in pivo, ki so je doslej pobirale, in
izgubile mnogo več, nego bi dobile. Vsled
tega bi se zopet morale zvišati deželne do-
klade in tako je tista dobrota, ki se oblju-
buje deželam, le gola laž. Deželam bi bile

Listek.

Levom v razmesarjenje.

Zgodovinska povest. Prevel Krutogorski.

(Dalje.)

Drugi dan za rana je čoln z dvema mla-
dima ribičema odplul iz varne male luke,
spremljan z blagoslovom cele občine. Ob
ugodnem vetru sta mogla dospeti do obrežja
v dvanajstih urah. Ako ostane veter severo-
vzhoden, potem se vrneta peti ali šesti dan
nazaj, ostavši v Kartagi k večjemu dva dni.
Perpetua je cele ure stala vrhu stražniške
skale, gledaje neskončno morsko površje, tiha
in nepremična, kakor mramorna soha. Kedaj
se vrneta? Li ga vidi še kedaj?

Ure in dnevi so tekli na malem otoku
v mirnem, jednoličnem trudu. Dan je minil
med skupno molitvijo, skupnim kosilom in
delom. Perpetua je poučevala otroke. Opra-
vivši svoje dolžnosti, je šla na skalo in pre-
sedala na nji po cele ure, oziraje se tjakaj
na jug, kjer je izginilo znano jadro. Ono
toplo čustvo, ki jo je že zdavnaj vleklo k
odkritosrčnemu, vernemu mladeniču, ji je
postalo docela jasno sedaj, ko je bil on daleč
od nje; znala je sedaj, da ljubi mladega ri-
biča in zavest, da ji tudi on vrača ljubav, je

napolnjevala njeno dušo s srečo. Sklenila je
po njegovi vrnitvi postati njegova žena. V
mali občini bodo pozdravili njuno zvezo —
vedela je — z veseljem. Marljivo, tiho živ-
ljenje ob strani ljubljene moža se ji je
kazalo tisočkrat lepše od vseh zemeljskih
naslad burnega, razuzdanega Rima.

Z rastočo nestrpnostjo je ždela Perpetua
Antonove vrnitve; ali ura je minila za uro,
dan za dnevom — njiju ni bilo. Sedmi dan
po odhodu obeh ribičev je bilo jasno vsem,
da ju je doletela nesreča, kajti morje je bilo
mirno, veter ugoden. Vrniti sta se morala
danes ali nikdar.

Ribiča se nista vrnila.

Šele ko se je nad morjem docela zgostil
večerni oblak, je Perpetua prišla raz skale.
Znala je, da se on ne vrne, da je izgubljen
za-njo.

Zavita v plašč je prečula vso noč v
svoji hišici, ne zatisnivši oči. Kaj donese nji,
njim vsem, naslednji dan? Morda prerani,
mučeniški konec!...

Česar se je Perpetua bala, — se je vse
obistnilo...

Anton in Katon sta bila srečno prijad-
rala do suhega in skrivši čoln v varen kraj,
sta odšla v Kartago. Ondi so ju izpoznali na
trgu. Skušala sta pobegniti, a bila sta zgrab-

ljena in vržena v ječo. Ker nobeden njiju
ni bil rimski državljani, zatorej ju je namest-
nik zaukazal trpinčiti, da bi izvedel od njiju,
kje da prebivajo pobegli kristjani. Katona so
izpraševali prvega. Že po jednournem trpin-
čenju, in da bi se izognil nadaljnjim mukam,
izdal je svoje, zatajil krščansko vero in bil
izpuščen. Po izdajstvu Katonovem se jim ni
zdelo potrebno mučiti še Antona. A njega
strah pred smrtjo nikakor ni primoral zata-
jiti sveto vero in darovati maliku. Pustili so
ga torej v temnici, da bi ga kaznovali skupno
z drugimi, koje so upali kmalu poloviti.

V jutro osmega dne po odhodu čolna
je na skali stoječi čuvaj naznanil kristjanom,
da se približuje otoku precej velika ladija.
Po njeni opravi je bilo spoznati, da je to
cesarska vojna ladija.

Okoli poldne se je v mali tabor priletela
pušica. Dovršilo se je... Može, ženske in
otroci so obstopili križ in ko se je bil pri-
kazal prvi čoln z vojniki, pali so vsi na ko-
lena in zapeli zahvalno pesem.

Rimskim vojakom ni nihče nasprotoval.
Može, žene in otroci so se dali dobrovoljno
povezati neusmiljenim vojakom.

Prepeljali so jih na barko. Drugi dan so
bili v Kartageni in so stali pred namestnikom.

«Vi ste kristjani,» je začel ta, «zakaj
ste bežali?»

na veliki škodi. Od ostalih 39½ milijona bi se nekaj rabilo za zboljšanje poljedelstva, obrta in trgovine v Avstriji, drugo pa za že gori navedene namene.

Koga pa bi zadeli ti novi davki najhuje? Gotovo siromaka, ki reči, katerim se hoče davek zvišati, najbolje upotreblja. Čudno, da vlada išče denarja vedno le pri tistih, ki ga imajo najmanj. Ali bi ne bilo denarja lažje dobiti, če bi se obdačile kočije, služabniki, ki nosijo na svojih livreh srebrne gumbe, konji za tekanje, bicikli, ali če bi se enkrat v redu naložilo tistim židom, ki igrajo na borzi z milijoni? Je pač že tako, da liberalni gospodje, ki se njim od nekdanj godi le dobro, za revno ljudstvo srca nimajo. Na Spodnjem Avstrijskem je deželni zbor pred kratkim bil sklenil, da se naj akcijskim družbam, ki sestojé malone le iz najbogatejših židov, k pridobitnemu davku naloži se 30% doklade, ali vlada pre dotičnega sklepa cesarju ne mara predložiti, da bi dobil veljavo; spominjamo se tudi, da je vlada pred ne baš davnim s sklepom tistega deželnega zbora, da bi namreč oni bogataši, ki pri svojih konjskih dirkah visoke svote vadjajo, za to zabavo plačevali davek, storila ravno tako, to je, da ga ni predložila.

3. O uravnavi valute. Veljava našega denarja jela se je, kakor znano, uravnavati že 1892. leta; a to delo še ni dovršeno. Ne bomo te stvari nadrobneje razpravljali, ker nam manjka, da bi mogli biti popolnoma jasni, prostora. Zato naj zadošča, da povemo, da bode vlada petake in petdesetake odstranila, na mesto njih pa dala izdati papirni denar, veljajoč po 10 kron, in srebrnega po 5 kron. Tudi naj se jame prej ko slej splošno računati po novi zlati veljavi.

4. O avstrijsko-ogrski banki. Tudi tukaj nam je biti krajšim, nego smo radi. Leta 1878. osnovala se je vsled povoda obeh vlad velika akcijska družba, imajoča 150.000 akcij po 600 gld.; prvotni kapital te družbe torej znaša 90 milj. gold. Akcionarji so, kakor si je lahko misliti, večidel bogati židje. Ta družba, kateri je namen le denarni »gešeft« in sicer v prid akcionarjem in v prid državi, je od skupne vlade dobila določene pravice, pa tudi dolžnosti, ki je ima do države in sploh, toda le za določeno dobo, in se imenuje s svojo naredbo vred avstrijsko-ogrska banka. Vsled teh pravic na pr. izdaja desetake, stotake in tisočake, ki se zato imenujejo, kakor je na njih zapisano »Banknote,« dočim so petaki in petdesetaki »Staatsnote,« ker je izdaja država. Sedaj bi bilo treba, če se naj banka še nadalje ohrani, njena pravila ali takozvani »privilegij« zopet

podaljšati, ali izpremenjenega ali neizpremenjenega. Skupna vlada želi, da se podaljša do konca l. 1910., toda da se določbe nekoliko izpremené.

Z ozirom na vodstvo omenjamo, da ima generalnih svetnikov v prihodnje biti 6 avstrijskih in 6 ogrskih. Pri pravicah hočejo Ogrri nam vedno najmanj biti jednaki, pri dolžnostih, pri plačevanju pa se vlečejo na stran ter nam prepuščajo prvo mesto. Določeno je tudi, da bode v prihodnje obe vladi banko nadzorovali, ne samo da se drži zakonov in pravil, ampak tudi da varuje državno korist. Sploh bode jela vlada bančnim akcionarjem in vodstvu bolj na prste gledati; v tem smislu ima nagodba precej natančnih določil. Od čistega dobička pa bodo dobivali delničarji le po 4% namesto 7%, kakor doslej; zato se pa delniška glavica zviša od 90 na 105 milijonov gold. Povprek znaša čisti dobiček 7 mil., od katerih dobé delničarji 5½ milj. gld., vlada pa 1½ milj. gold. Ta dohodek se pa bode v prihodnje tako delil, da dobiva Avstrija 60, Ogrska pa 40%. Bralec, ali te to ne dirne precej ob možgane? Pri plačevanju velja razmerje 70 in 30, pri dobivanju pa 60 in 40. Človek ne ve, kaj bi rekel, ali se tako z nami dela navlašč, ali pa je vendar slabost.

To bi torej bili v glavnih potezah predlogi avstrijsko-ogrske nagodbe, za kakršne ste se vladi zjedini, in kakršni bi naj obveljali. Koristnega je za totransko polovico pičlo malo v njih, z večjega in v najbistvenejših delih pomenjajo za nas, da se moramo ogrskim židom dati izsesavati, odsedaj naprej še huje kakor doslej, zraven tega pa višje davke plačevati.

Kam še pridemo? Dotlej pa gotovo ne bode bolje, dokler se ne izkopljemo in otresemo peklenskega liberalizma, v kojega smo zakopani čez glavo.

Pisma s Kranjskega.

VI.

Dolgo že nisem ničesar sporočil, kako se nam na Kranjskem godi. Vzrok mojemu molku je bilo jedino to, da se zadnji čas ni zgodilo v našem političnem življenju nič novega in pomenljivega.

Zdaj pa se vendar-le oglašam, in zakaj? Tudi sedaj se ni zgodilo nič pomenljivega, a — molk sam, ki vlada v naši deželi zadnji čas, je postal pomenljiv! Zato Vam moram tudi o »kranjskem molku« kaj sporočiti in

povedati, kaj nama govori. Malo čudno, kaj ne da? A resnica je, da se včasih z molkom več pove, nego pa z mnogimi besedami. Saj je že modri Salomon rekel: »Besede modrih se slišijo v molku bolj nego pa krik prvaka med neumneži.« In te besede bodo, kakor se kaže, dobivale pri nas vedno več veljave.

Kranjska sprava je stara že par mesecev; nje uspeh je mir, vsaj na zunaj. »Na zunaj,« pravim, ker po pogodbi vstrajata še obe stranki kot taki; le molk sta si naložili, da si ne prideta navskriž. Torej na znotraj gotovo še ni miru, ker sicer bi dveh strank ne bilo treba. V tem znamenju molka in navideznega miru se je zvršila z liberalne strani občinska volitev v Ljubljani, s katoliške strani pa pred tednom dni dopolnilna volitev za državni zbor na Dolenjskem, kjer je bil izvoljen g. Vencajz.

Glasili obeh strank na Krnjskem sta zelo rezervirani; menda se hočeta docela izmolčati. Meni se zdita kakor mladenič in dekle, ki imata vsak svoj dom in sta si soseda; pa med seboj imata vedno prepire zaradi posesti. Naveličana prepirov se dasta poročiti, a le — »propter angustiam loci,« in s tem pogojem, da bota še poslej vsak na svojem domu živela in po svoje gospodarila, drug drugemu ne škodovala. Nastane med njima sprava, mir, — molk. Oba molčita, delata vsak za-se, a drug drugemu ne zaupa, temveč si gledata oprezno pod prste. In vse to, čeprav sta zvezana! Skupaj si ne upata, ker se ne ve, kdo bo — hlače nosil.

In tako mučno razmerje je med našima strankama. Dali sta si zaročne slov. prstane, a vsaka je ostala v svojem domu in hoče ostati tudi v bodoče. Vsaka po svoje gospodari in molči. Zaupanja med njima ni nobenega; vsaka gleda, da si ohrani svojo posest. Skupaj pa si ne upata gospodariti obeh hiš, ker se res ne ve, kdo bi hlače nosil, ali »ženin« ali »nevesta!« Seveda bi se »ženinu« bolj spodobilo, ker pri Slovencih tudi v politiki ženska emancipacija ni še prodrla tako daleč, da bi imela »ona« prvo besedo, čeprav je že več nego enkrat pokazala, da je energična in ima tako hud jezik, da je ne strahuje kmalu kdo.

Pa pustimo te podobe iz našega domačega življenja! Omenil sem jih le, ker »ländlich-sittlich!«

Le še en faktum s perspektivo!

Doslej je bilo vsako leto od pomladi do jeseni skoro vsako nedeljo na Kranjskem celo po več ljudskih shodov z veliko udeležbo in tudi z uspehom. Letos pa je že Kres tukaj, a bilo je le par malih shodov, o katerih niti »Slovenec« ni veliko poročal.... Molč je res lep in hvale vreden, a v pravi meri, o

»Naš škof« je odgovoril predstojnik občine, »katerega si ti križal, ukazal nam je bežati in čakati, dokler nam Gospod ne odloči mučeniškega venca. Zdajci z radostjo čakamo smrti.«

»Zatajite svojega križanega Boga, kateri samega sebe ni mogel rešiti in tem manj reši vas,« je nadaljeval namestnik. »Glejte, kip našega cesarja! Prinesite mu žrtev in svoboda je vaša!«

»Kako naj zatajimo mi za nas umrlega Odrašenika?« je odvrnil starešina. »Naša sveta vera nam prepoveduje darovati malikom. Mi izpolnjujemo svoje dolžnosti nasproti cesarju, in nasproti Bogu.«

»Potem umrjete,« je rekel namestnik. »Idite in se pripravite na smrt! Gledali bode solnčni vzhod raz križe.«

Ko so vojaki odvedli kristjane, poklical je namestnik dijakonico Perpetuo. Dolgo je motril pred seboj stoječo krasno žensko, katera je naivno, priprosto uprla vanj svoje velike, temne oči.

»Ti si Rimljanka,« je pretrgal ta napoln molčečnost. »Ne ugovarjaj, tvoj pogled te izdaja! Odrači se svojim verskim predsodkom in svobodna si!«

»Ne odpovem se,« je tiho a odločno odvrnila Perpetua.

»Nočem,« nadaljeval je namestnik, »da

bi tvoja lepota poginila na križu. Tebi se smeji življenje z vsemi radostmi, ako le hočeš. Vzajem te v svoj grad; ne sužnjica, ampak kot prosta gospa boš živela pri meni. Odpovej se in uredim ti življenje, na kojem te bodo tisoči zavidali.

»Jaz nočem živeti!«

»No, pa umri!« je dejal namestnik. »Odpeljite jo k onim. S tem svojeglavnim ljudstvom ničesar ne opraviš.«

III.

Za prihodnji dan določena smrt kristjanov se ni mogla izvesti, kajti že na dan obsodbe je namestnik prejel iz Rima cesarski ukaz, da naj nemudoma pošlje vse kristjane, ki jih ima pri rokah, za nameravano zverinsko gonjo v gledališču.

Za ujetnike je bila že pripravljena ladija, toda njih odprava se je nekoliko zakasnila vsled burje, ki je zadrževala ladijo v pristanišču. Medtem se je v ječi vršila tiha slavnost: Anton in Perpetua sta se navzlic bližajoči se jima smrti zvezala za celo življenje, — čegar dnevi so bili šteti; tudi z dnevi in urami sta bila zadovoljna... Stari predsednik ju je poročil. Poroka se je vršila po noči, ko so stražniki spali.

Dva dni potem je barka dvignila sidro in odjadrala v morje. V Kapui je izkrcala

ujetnike in odtam so jih odvedli po Appijevski cesti v Rim. Ujetniki so šli, zvezani paroma; Anton in Perpetua sta hodila skupaj.

Deseti dan hoda popoldne so naši ujetniki zagledali od daleč velikansko mesto Rim. V solnčnih zarkih se je bliščalo zlato njegovih dvorcev in svetišč, lesketal se mramor pročelij in portikov! Ta splošna masa razkošnih zgradb, to izobilje zlata in mramora se je dozdevalo utrujenim revežem kakor bajka živahne fantazije.

A tam, v tem mestu jih je pričakovalo na tisoče ljudi, da bi se zabavali z njih smrtjo. — Krvoločni ljudje, ti Rimljani! Da bi se ne dolgočasili, morajo se kristijani dati raztrgati divji zverini.

V mraku je tolpa ujetnikov stopila v mesto. Kaka gnječa po ulicah! Kaj je bilo poulično vrvenje v Kartagenu v primeri s tem milijonskim prebivalstvom rimske stolice! Vojaki so s trudom delali prostor za poverjene jim ujetnike med poulično, razbrzdano druhaljo.

Ko so korakali preko foruma, na kojem je bilo bolj tiho nego na ulicah, tu mimo je Perpetua nizko sklonila glavo. Ondi je stal mramorni hram Veste, kjer je ona toli često izpolnjevala duhovne dolžnosti. Je-li bila takrat srečnejša nego sedaj? Nikakor ne! Njeno srce ni poznalo miru, kojega je zdajci